

залучення новітніх моделей в сфері ринкових відносин та торгівлі з використанням фінансових платформ та стратегій функціонування бізнесу в кризовому просторі, загалом, включаючи й фінансову систему.

Інформаційні джерела:

1. Малій О.Г. Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. №4. С.72-77.
2. Фінансові механізми антикризового управління: сучасні реалії та стратегічні орієнтири: колективна монографія / За заг. ред. А.С. Крутової – Х.: Видавець Іванченко І.С., 2018. С.5-20.
3. Ставерська Т.О. Жиликова О.В. Сутність дефініції «антикризова стратегія» та її роль в процесі антикризового управління підприємством. Scientific Journal «ScienceRise», № 12/1 (29), 2016. С. 14-17.
4. Nesterenko O., Krutova A., Staverska T. Transparency of financial reporting in the conditions of modern information technology. Research and Innovation: Conference proceedings. Yunona Publishing, New York, USA, 2021. P. 112 – 127.

УДК 336.22 (477)

Т.В. Мединська, канд. екон. наук, доц. (*ЛТТЕУ, Львів*)

А.Р. Козак, здоб. вищої освіти (*ЛТТЕУ, Львів*)

АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

Акцизний податок є одним із специфічних акцизів та джерелом доходів державного і місцевого бюджетів України. Цей податок стягується з виробників та імпортерів товарів, які підлягають оподаткуванню акцизним податком, зокрема з пального, тютюну, алкогольних напоїв та інших товарів.

Україна, як і більшість країн світу, здійснює адміністрування акцизного податку на засадах самостійності, а це означає, що держава самостійно встановлює ставки акцизного податку, визначає об'єкти оподаткування та здійснює контроль за виконанням законодавства.

Адміністрування акцизного податку полягає в комплексному та системному здійсненні функцій, які включають: а) фіскальну, яка спрямована на забезпечення максимального рівня мобілізації та збільшення податкових надходжень до державного бюджету. Для цього, важливо здійснювати ретельний контроль за виробництвом,

транспортуванням та реалізацією підакцизних товарів, а також встановлювати оптимальні ставки акцизного податку, що сприятимуть збільшенню прибутковості цього податку; б) регулюючу, яка має на меті забезпечення балансу між рівнем споживання підакцизних товарів та відсотком акцизу, включеного в їх ціну; в) контрольну, що забезпечує виконання планових показників бюджету. Додатковими функціями акцизного податку є розподільча та соціальна, які також мають важливе значення для держави та суспільства.

Основні принципи адміністрування акцизного податку в Україні полягають у:

1. Обов'язковості реєстрації платників акцизного податку: виробників та імпортерів товарів, які підлягають оподаткуванню акцизним податком.

2. Визначенні бази оподаткування: базою оподаткування є ціна товару без урахування податку, або вартість товару, визначена згідно з митними правилами.

3. Визначенні ставки акцизного податку: ставка акцизного податку встановлюється законодавством та залежить від виду товару, який підлягає оподаткуванню.

4. Контроль за сплатою акцизного податку, за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податку платниками.

5. Відповідальності за порушення акцизного законодавства [1, с. 105].

Найважливішим показником оцінки ефективності адміністрування акцизного податку залишається рівень його мобілізації до бюджету країни. Інформаційну базу для аналізу податкових надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України за період 2019-2022 рр. наведено в табл. 1.

Як можемо спостерігати у табл. 1, акциз є одним із бюджетоформуючих податків, так у 2022 р. доходи державного бюджету від акцизного податку становили 105,1 млрд грн або 7,8% податкових надходжень та 4,8% загальних доходів бюджету країни. Частка загального акцизу в структурі податкових надходжень протягом періоду дослідження коливалась в інтервалі від 7,8% до 13,5%, а в загальних доходах бюджету від 4,8% до 1,2%, що свідчить про нестабільність формування структури доходної частини бюджету.

Помітно знизилися надходження акцизного податку до бюджету за 2022 р., що є наслідком воєнних дій на території України, що також вплинуло на загальні податкові надходження. Податковий кодекс декларує ряд підакцизних товарів, до яких входять тютюнові вироби, алкоголь та алкогольні напої, пальне, електрична енергія і транспортні засоби.

Таблиця 1 – Динаміка надходжень та частка акцизного податку в податкових надходженнях та доходах державного бюджету України упродовж 2019-2021 рр

Показники	2019	2020	2021	2022
Доходи державного бюджету, млрд грн	1289,8	1376,7	1662,2	2196,3
Податкові надходження, млрд грн	1070,3	1136,7	1453,8	1343,2
Акцизний податок всього, млрд грн, т.	130,8	153,9	180,3	105,1
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	71,3	82,3	85	61,1
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	59,4	64,4	87	44
Частка АП у податкових надходженнях, %	12,2	13,5	12,4	7,8
Частка АП у доходах державного бюджету, %	10,1	11,2	10,8	4,8

Джерело: складено за даними [2]

Протягом квітня 2023 року платниками Центрального міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків забезпечено збір платежів до загального фонду державного бюджету в розмірі 13,8 млрд гривень. У розрізі основних податків до державного бюджету надійшло акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів – 1,2 млрд грн. [3]. Крім того, слід відмітити зростання надходжень до державного бюджету порівняно з квітнем 2022 року по акцизному податку з вироблених в Україні підакцизних товарів в 1,9 раза, або на 0,6 млрд грн більше.

Акцизний податок є одним із найбільш складних податкових платежів, який може значно впливати на формування податкових надходжень, оскільки він залежить від специфіки використання державних інструментів регулювання ринку підакцизних товарів та постійних змін у законодавчому полі, що відповідає за формування та реалізацію акцизної політики [4].

Враховуючи низький рівень доходів населення та кризу, спричинену повним масштабним вторгненням росії, наступні роки можуть вимагати відмови від постійного збільшення ставок акцизного

податку та зосередження зусиль на покращенні системи контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів. Підвищення інституційної спроможності національних податкових і правоохоронних органів, впровадження нових технологій у їх роботі, модернізація інструментів ідентифікації та управління ризиками можуть поступово розв'язувати проблеми на ринку підакцизних товарів та знизити фіскальні ризики щодо акцизного податку.

Інформаційні джерела:

1. Юрчишена Л. В., Шевчук Ю. І. Концептуальні засади адміністрування та фіскальний потенціал акцизного податку в Україні. *Фінанси, облік, банки*. №1 (24). 2019. С. 102 – 112.
2. Доходи Зведеного бюджету за 2021 рік. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/incom/>
3. Офіційний сайт ДПС України. URL: <https://tax.gov.ua>.
4. Тучак Т. В., Шейко Н. М. Адміністрування акцизного податку у контексті його фіскальної ефективності. *Економіка та суспільство*. № 43. 2022.

УДК 336

А.В. Микитась, д-р екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В РОЗРІЗІ ГАЛУЗЕВОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Ринкова активність компаній є одним з базових важелів підтримки виробничо-комерційної діяльності та системи стратегічного управління бізнесу. При розумінні змістовного наповнення позиціонування компаній важливим є приділення уваги всім складовим та компонентам єдиної системи, яка забезпечує взаємодію між виробництвом та ринковою діяльністю. Реалізація стратегій управління формуватиметься за таких умов на синергії взаємодії та комплексному рішенню.

Врахування специфіки та галузевої спеціалізації має виключне значення для моделювання сценаріїв розвитку, в першу чергу. По-друге, особливості галузевої приналежності компаній створюють окремий набір інструментів, які є дієвими лише для визначеної сфери і не можуть бути вдало реалізованими в іншій. Особливої уваги